

MINORITATEA GERMANĂ DIN ROMÂNIA ÎNTRE DECLIN DEMOGRAPHIC ȘI ADAPTARE

WILFRIED SCHREIBER¹

Summary. *The German minority in Romania between demographic decline and adaptation.* As most of the other national minorities in Romania, the German population declined by 40% between 2002 and 2011. The highest decreasing levels were registered in the counties and settlements where Germans had been colonized throughout the centuries, especially in Transylvania. Growth was only registered in Ilfov County due to the economic attractiveness. In 2011 there were still 11 towns with more than 500 German inhabitants and 14 rural municipalities with more than 100 Germans. The demographic setback determined adaptation measures, especially within the Democratic Forum of the Germans in Romania and the Evangelical Lutheran Church.

1. Introducere

În România recensământul din noiembrie 2011 a consemnat un număr total al locuitorilor de 20.121.641, dintre care 89,6% aparținând etniei române și 10,4% minorităților naționale (la un număr de 1.236.810 de persoane cu informații nedisponibile). Cu 36.042 persoane, etnia germană se află pe locul patru în rândul minorităților etnice, după maghiarii, romii și ucrainenii – de altfel un loc deținut și în 2002.

Despre minoritatea germană și evoluția ei numerică am mai publicat în anii anteriori (Schreiber 1993 și 2002). Evoluția numerică a fost una negativă, de la 119.436 în 1992 la 59.764 în 2002 și la 36.042 etnici germani în 2011. Aceasta înseamnă un declin încetinit față de recensământul anterior, de 40%, minoritatea germană reprezentând, în 2011, doar 0,18% din populația României. Declinul diminuat între anii 2002 și 2011 – cel anterior a fost de 50% – se datorează atât emigrării mult diminuate spre Germania cât și intervalului ceva mai scurt dintre ultimele două recensăminte. Pe de altă parte, populația aparținând etniei germane este în prezent mult îmbătrânită.

În cele ce urmează vom prezenta o analiză comparativă dintre rezultatele ultimelor două recensăminte, 2002 și 2011, cu privire la județele României și la localitățile cu peste 100 de etnici germani.

2. Repartiția actuală a etnicilor germani pe teritoriul României

Majoritatea etnicilor germani trăiesc și în prezent în Transilvania (sens larg), adică în Ardeal, Banat, regiunile Sătmăruului și Maramureșului. Cu toate că, exceptând județul Ilfov, în toate celelalte populația germană s-a diminuat – majoritatea dintre ele cu între 40 și 60% –, județele din interiorul arcului carpatic au încă un număr de etnici germani care depășește 400, cu excepția județelor colonizate cu secui (Harghita și Covasna) precum și județul Sălaj, rămas în afara ariei colonizate cu germani. Astfel, în prezent mai sunt opt județe și capitala București cu peste 1.000 de etnici germani. În trei județe se depășește un număr de 4.000: Timiș, Satu Mare și Sibiu (tab. 1). În județele extracarpatică numărul germanilor se menține sub 150, cu excepția județului Suceava, unde, în Bucovina, a existat o recolonizare în timpul imperiului habsburgic (sec. 18). Între 10 și 20 de etnici germani au fost numărați în județele Buzău, Călărași, Giurgiu, Ialomița, Olt, Vaslui și Vrancea, numărul cel mai redus înregistrându-se în județul Teleorman: 5 (tab. 1).

¹ Romanian Academy, Cluj Subsidiary Geography Section, No. 9, Republicii Street, 400015, Cluj-Napoca, Romania

Tab. 1 Numărul etnicilor germani la recensămintele din 2002 și 2011

Județul	Total 2002	Total 2011	Urban 2011	Rural 2011
Alba	1.311	728	491	237
Arad	4.852	2.909	1.989	920
Argeș	118	63	51	12
Bacău	171	99	83	16
Bihor	1.163	735	415	320
Bistrița-Năsăud	661	428	261	167
Botoșani	59	28	23	5
Brașov	4.418	2.923	1.947	976
Brăila	56	31	29	2
Buzău	43	19	18	1
Caras-Severin	6.149	2.897	2.374	523
Călărași	26	13	10	3
Cluj	944	687	618	69
Constanța	315	143	115	28
Covasna	198	114	85	29
Dâmbovița	82	43	30	13
Dolj	192	60	57	3
Galați	140	62	55	7
Giurgiu	20	18	8	10
Gorj	56	22	20	2
Harghita	140	70	59	11
Hunedoara	1.937	971	905	66
Ialomița	26	14	6	8
Iași	181	88	81	7
Ilfov	71	111	57	54
Maramureș	2.012	1.054	1.026	28
Mehedinți	259	151	145	6
Mureș	2.045	1.478	855	623
Neamț	107	72	60	12
Olt	27	11	9	2
Prahova	291	149	123	26
Satu Mare	6.417	5.006	1.884	3.122
Sălaj	102	57	44	13
Sibiu	6.554	4.244	2.880	1.364
Suceava	1.773	717	450	267
Teleorman	36	5	3	2
Timiș	14.174	8.504	6.165	2.339
Tulcea	83	23	20	3
Vaslui	20	13	8	5
Vâlcea	136	63	53	10
Vrancea	41	10	6	4
București	2.358	1.209	1.209	-

O diminuare mai mare, de peste 60% a etnicilor germani în 2011 față de 2002, s-a înregistrat în câteva județe extracarpatice (Dolj, Gorj, Teleorman, Tulcea și Vrancea), dar aici numărul redus al lor suferă mai rapid modificări mari. O diminuare mai mică de 40% s-a înregistrat atât în câteva județe din Transilvania (Cluj, Mureș, Satu Mare) cât și în două județe

extracarpatice, cu puțin etnici germani (Giurgiu și Neamț). De remarcat că în județul Satu Mare predomină populația germană în mediul rural, iar și în cazul județului Mureș ponderea lor în mediul rural este ridicată. La un singur județ s-a înregistrat o creștere: în județul Ilfov, sporire care poate fi explicată prin atracția spre locuri de muncă din apropierea capitalei, aceste două

unități administrativ-teritoriale având o dinamică economică remarcabilă, mult mai mare decât a altor regiuni.

În prezent majoritatea germanilor (68,6%) trăiesc în mediul urban. Acest fenomen se datorează și unei migrări a populației rurale către orașe, migrare începută în anii 70 ai

secolului trecut, odată cu industrializarea forțată a epocii socialiste. Recensământul din 2011 arată un număr de 39 de orașe cu mai mult de 100 de etnici germani. Șapte dintre acestea au un număr de peste 1.000, iar alte patru între 500 și 1.000 (tab. 2).

Tab. 2. Orașe cu peste 500 de etnici germani (cf. Recensământului din 2011)

Nr.crt.	Oraș	Județ	Nr. germani
1.	Timișoara	Timiș	4.193
2.	Sibiu	Sibiu	1.561
3.	Arad	Arad	1.259
4.	Reșița	Caraș-Severin	1.255
5.	București		1.209
6.	Brașov	Brașov	1.188
7.	Satu Mare	Satu Mare	1.044
8.	Lugoj	Timiș	748
9.	Mediaș	Sibiu	700
10.	Vișeu de Sus	Maramureș	606
11.	Cluj-Napoca	Cluj	544

Comparativ cu anul 2002 se remarcă o scădere semnificativă, cu 39%, a numărului acestor orașe cu peste 100 de etnici germani. Reducerea germanilor a afectat în special trei categorii de orașe: a. orașe mari, reședințe de județ, de regulă în afara spațiului de locuire tradițională a germanilor: Constanța, Craiova, Galați, Ploiești, Iași, Sf. Gheorghe, Alba Iulia; b. orașe mai mici din regiuni locuite tradițional de germani: Rupea, Orăștie, Agnita, dar și orașe din Bucovina de Sud: Câmpulung Moldovenesc, Vatra Dornei, Gura Humorului, Siret și Rădăuț; c. orașe industriale și miniere care după revoluție și-au pierdut importanța economică și, prin urmare, și numeroase locuri de muncă: Călan, Lupeni, Vulcan, Târnăveni.

În mediul rural diminuările au fost și mai importante, din cauza dublei emigrări, spre Germania și spre orașe. În prezent există numeroase sate, locuite cândva de sași sau șvabi, în care acum nu mai trăiește niciun german. Exemplul cel mai elocvent în acest sens este satul Nocrich (jud. Sibiu), unde s-a născut baronul Samuel von Brukenthal, guvernatorul Transilvaniei între 1777 și 1787.

Dacă în 2002 au mai existat 43 de comune cu peste 100 de etnici germani, în 2011 au fost doar 14: șapte în județul Satu Mare, unde

Forumul Democrat al Germanilor a reușit să ocupe chiar posturi de primar, câte două în județele Sibiu și Timiș și câte una în județele Arad, Bihor și Mureș. Diminuările cele mai semnificative s-au înregistrat în județele Brașov (7 comune cu peste 100 etnici germani în 2002, zero în 2011), Arad (5 în 2002, una în 2011) și Timiș (12 în 2002, două în 2011). Pierderi mai reduse le-a avut județul Satu Mare (9 în 2002, șapte în 2011), unde din totdeauna a predominat populația germană în mediul rural.

Din cauza structurii de vârstă a etnicilor germani, declinul demografic va continua și în anii viitori. Considerăm că în jurul anului 2020 vor mai exista aproximativ 22.000 – 25.000 etnici germani. Această evoluție necesită măsuri de protecție și de adaptări speciale.

3. Măsuri și strategii – prezent și viitor

Deși minoritatea germană în prezent nu deține decât 0,18% din populația României, este încă o minoritate influentă. Deputatul ei în Parlamentul României a obținut la alegerile din 2012 cele mai multe voturi dintre toți deputații minorităților, altele decât cea maghiară. Primarul Sibiului, Klaus Johannis, a devenit la sfârșitul lunii iunie 2014 și președintele Partidului Național Liberal și candidatul la

președenția statului din partea ACL; reprezentanți ai Formului Democrat al Germanilor ocupă posturi consilieri locali sau județeni. În Avrig și în câteva comune din județul Satu Mare au fost aleși primari aparținând Forumului Democrat al Germanilor. Dar, de fapt, Forumul Democrat al Germanilor din România nu este numai un partid politic – pe bază etnică – ci, mai cu seamă, o uniune etnică, lingvistică și culturală. Finanțarea este asigurată prin Departamentul Minorităților de pe lângă Guvernul României, dar și prin proiecte finanțate de statul german printr-o comisie interguvernamentală germano-română.

Cu toate că diminuarea permanentă a etniei germane crează numeroase probleme și dificultăți, această minoritate etnică a reușit să păstreze o serie de instituții, secții sau departamente, ca ziarul *Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien*, care apare la București și cuprinde și săptămânalele *Banater Zeitung* (cu redacția la Timișoara) și *Karpatenrundschau* (Brașov), apoi săptămânalul *Hermannstädter Zeitung* (Sibiu), Teatrul de Stat German de la Timișoara, secția germană a Teatrului de Stat de la Sibiu, departamentele germane de la TVR și posturi de radio (București, Tg. Mureș, Timișoara).

Foarte importantă este și menținerea școlilor cu predare în limba germană ca limbă maternă. Deși în prezent în aceste școli învață mai cu seamă copii de etnie română și, uneori, maghiară, ele au mare căutare. Aici trebuie amintite marile licee Lenau din Timișoara, Brukenthal din Sibiu, Honterus din Brașov, Goethe din București, Ettinger din Satu Mare și Müller Gutenbrunn din Arad, precum și secțiile de limbă germană maternă de la Cluj-Napoca (G. Coșbuc), Mediaș (St. L. Roth), Sighișoara (J. Haltrich), Bistrița (L. Rebreanu) etc.

Adaptări speciale au fost necesare din cauza declinului demografic. Atât Forumul Democrat al Germanilor cât și Biserica Evanghelică Lutherană s-au deschis neetnicilor germani.

Forumul Democrat al Germanilor, ca uniune etnică a germanilor din România, a admis ca partenerii de viață neetnici (soți, soții, copii din căsătorii mixte) să devină membri ai

Forumului. Nu sunt admiși germanii, cetățeni ai altor state, în special Germania, pentru că Forumul reprezintă etnicii germani originari din România. Există însă varianta de a deveni membru simpatizant, mai cu seamă pentru cetățenii români de alte etnii..

Biserica Evanghelică Lutherană s-a suprapus, după 1544, în Ardeal, grupului german al sașilor transilvăneni. Trebuie însă precizat, că în secolul al 18-lea s-au constituit comunități lutherane și în Banat, din coloniști șvabi și slovaci. Ele există și astăzi, însă mult diminuate (Rusu, Man, 2014).

În Ardeal suprapunerea grupului lutheranilor peste etnicii sași a început să slăbească de la începutul secolului 20, s-a accentuat în perioada socialistă și, apoi, mai cu seamă după 1989, din cauza exodului grăbit al sașilor. La trecerea unor români la confesiunea lutherană a contribuit și introducerea orelor de religie în școli. Unii dintre elevii români din școlile germane din Ardeal participă la orele de religie lutherană și efectuează confirmarea (intrarea conștientă în comunitatea creștinilor evanghelici lutherani). Deoarece nu toți lutheranii cunosc limba germană, între timp în unele orașe mai mari se efectuează și slujbe și alte activități religioase în limba română (de ex. la Brașov). Faptul că în corurile bisericilor lutherane – în special în cele din Brașov și Sibiu – cântă numeroși neetnici germani și nelutherani, este o realitate, datorită căreia aceste coruri semiprofesionale au supraviețuit după 1990.

De altfel, tot mai mulți români se angajează pentru proiecte ale Bisericii Evanghelice. În anul 2013 s/a inițiat un proiect de valorificare a bisericilor fortificate din Ardeal (Proiectul *Cunoaște sufletul Ardealului*). Custodele asociației, care patronează acest proiect este cunoscutul comentator sportiv din anii șazeci-optzeci ai secolului trecut, Cristian Țopescu.

În aprilie 2014 a fost înființată și Fundația Bisericilor Fortificate a Bisericii Evanghelice din România. Scopul este, de asemenea, protecția, îngrijirea și valorificarea bisericilor-cetăți din Transilvania. Patronajul fundației a fost preluat de către președintele Germania și cel al României.

Pentru anul 2015, dedicat educației, există un proiect de colaborare dintre Forumul German, Biserica Evanghelică Lutherană și învățământul preuniversitar. Acest fapt exemplifică, încă odată, că pentru a realiza anumite proiecte majore este nevoie de concentrarea a tuturor forțelor existente și interesate.

4. Concluzii

Deși declinul demografic al etniei germane din România continuă, efectele acestuia încă nu se manifestă în plenitudinea lor în viața de zi cu zi. Dacă numeroase comunități în mediul rural au dispărut, cele din orașe se mențin, mai cu seamă în ținuturile în care germanii au fost colonizați în trecut.

Se simte însă nevoia unor măsuri speciale, unor adaptări la numărul tot mai restrâns, care vizează mai cu seamă domeniul cultural și lingvistic, și în mod special școlile. Faptul că Forumul Democrat al Germanilor este considerat, pe lângă uniune etnică, și partid politic, îngrădește susținerea lui de către sponsori, asociațiile emigranților din Germania și Austria sau de către alte organizații și instituții din străinătate..

Considerăm însă că se tinde către un prag critic, sub care, din cauza lipsei de personal, comunitățile etnice tradiționale germane vor întâmpina dificultăți serioase în funcționarea lor. Acest prag se va atinge undeva pe la 15.000 de membri, în jurul anului 2030. Atunci va fi nevoie de o reorganizare profundă a celor rămași.

Bibliografie

- [1] RUSU, R., MAN, T. (2014), *Comunitatea evanghelică lutherană din Banat și Arad de la începuturile reformei și până astăzi*, în vol. Un capitol nou al Școlii Geografice Clujene. Eckart Wilfried Schreiber al 70 de ani de viață, Presa Univ. Clujeană, p.193-244
- [2] SCHREIBER, W. (1993), *Demographische Entwicklungen bei den Rumäniendeutschen*, Südosteuropa Mitteilungen, Nr.3, 33. Jg., pg. 204-211
- [3] SCHREIBER, W. (2000-2001), *Minoritatea germană din România și evoluția numerică a acesteia*, Studii și cercetări de Geografie, t.XLVII-XLVIII, București, pg. 83-89
- [4] x x x *Recensământul populației și locuințelor 2002*, Vol. IV, Structura etnică și confesională
- [5] x x x *Rezultate definitive_RPL_2011, analiza, tab. 8*